Čedomir Antić

IZA HUMANITARNE MASKE

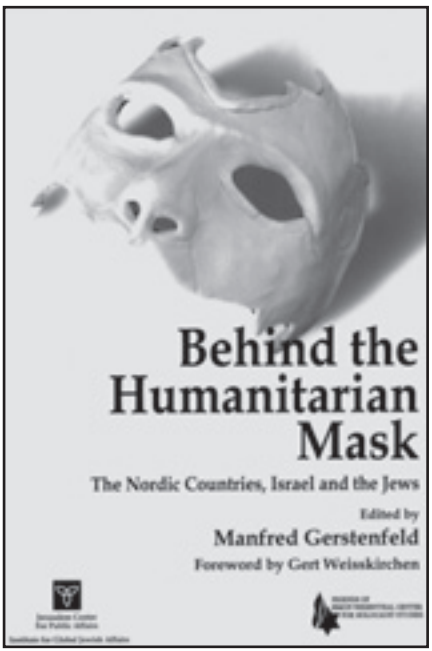

M. Gerstenfeld (edit.), *Behind the Humanitarian Mask: The Nordic Countries, Israel and the Jews*, Jerusalem Center for Public Affairs, Institute for Global Jewish Affairs & Friends of Simon Wiesenthal Center for Holocaust, Jerusalem 2008.

Dr Manfred Gerstenfeld, dugogodišnji konsultant za investicije sa velikim međunarodnim iskustvom, godinama rukovodi Jerusalimskim centrom za javne poslove. Gerstenfeld je urednik *Revije jevrejskih političkih studija* (*The Jewish Political Studies Review*) i saizdavač nekoliko zbornika, a uredio je i zbornik pod naslovom *Iza humanitarne maske: nordijske zemlje, Izrael i Jevreji.* Reč je o zborniku u kojem je sabrano trinaest eseja i nekoliko intervjua posvećenih pojedinim nordijskim državama u svetlu njihovog odnosa prema Jervejima, holokaustu, cionizmu ili Izraelu.

Posle predgovora Gerta Vajskirhena (Gert Weisskirchen), profesora u Potsdamskoj školi za visoko obrazovanje, poslanika SPD-a u nemačkom parlamentu, člana više međuparlamentarnih grupa, kao i predsedavajućeg OEBS-ove kancelarije za borbu protiv antisemitizma, sledi viđenje stanja u pojedinim nordijskim državama. Prva tri eseja i jedan intervju odnose se na Kraljevinu Švedsku: na njen stav prema antiizraelizmu i antisemitizmu; antisemitizam muslimanskih i arapskih iseljenika u ovoj državi; pomoć koju švedske državne ustanove pružaju kampanjama nevladinih organizacija protiv Izraela; kao i na praksu ove države da ne progoni preživele nacističke ratne zločince. Autori priloga su, pored M. Gerstenfelda, i poznavaoci švedskih prilika M. Tasavainen (Mikael Tassavainen) i G. Stajnberg (Gerald Steinberg), kao i čuveni Efraim Zurof (Efraim Zuroff).

Manfred Gerstenfeld, Erec Ureli (Erez Uriely) i Od Svere Hove (Odd Sverre Hove) autori su sledeća četiri priloga posvećena Kraljevini Norveškoj. U ovim esejima i intervjuu predstavljeni su krajnji izlivi antiizraelskih i antisemitskih osećanja u Norveškoj, mržnja prema Jevrejima ispoljena u karikaturama objavljenim u savremenim norveškim novinama, odnos norveških elektronskih medija prema Jevrejima i sudbina malobrojne jevrejske zajednice u ovoj državi. Odnos Kraljevine Danske prema antisemitizmu i tajne danske politike prema Jevrejima u vreme Drugog svetskog rata prikazani su u dva eseja. Politika Republike Finske prema nevladinim organizacijama koje vode kampanju protiv Izraela, kao i stav finskog društva prema holokaustu razmatrani su u jednoj studiji i jednom intervjuu. Konačno, zaključna studija u ovom zborniku

odnosi se na celokupnu istoriju dodira islandskog društva sa Jevrejima i njegovim stavovima prema antisemitizmu, i to od prvog pomena Jevreja na ovom ostrvu (1625. godine) do 2004. godine.

Zbornik *Iza humanitarne maske* pruža višeslojna razmatranja jednog složenog fenomena. Analiza fenomena u savremenom društvu pre svega zahteva multidisciplinarni pristup: uredništvo se zato obratilo iskusnim istoričarima, sociolozima, kulturolozima, politikolozima, poznavaocima medija, ali i uglednim političarima. Autorima je uspelo da održe aktuelnost, pošto je, pored pojedinih istorijskih ekskursa, najvažniji segment knjige posvećen događajima iz druge polovine prve decenije XXI veka. Zbornik je metodološki izuzetno dobro utemeljen i mogao bi da posluži kao obrazac za ovakve analize. Naime, upravo danas, kada u SAD i EU preovlađuje teza o potpunom "raskidu sa prošlošću", okretanju sopstvenim greškama i podsticanju kolektivnog samoispitivanja drugih društava, zbornik *Iza humanitarne maske* pruža dobar primer tradicionalnog pristupa, koji svakako omogućava jasniju i detaljniju sliku pravog stanja stvari.

Iako su nordijske države zauzele polovinu među prvih deset mesta na listi država rangiranih prema demokratskim i građanskim slobodama, činjenica je da su u nekima od njih za vreme rata bili uspostavljeni pronacistički, u manjoj ili većoj meri otvoreno antisemitski režimi. Dobar primer je držanje danskih vlasti, koje su omogućile tajni prelazak Jevreja u neutralnu Švedsku, ali su takođe vratile u Nemačku izvestan broj jevrejskih izbeglica, koje su kasnije ubijene u logorima. Čak 6.000 danskih građana dobrovoljno je ratovalo u SS jedinicama, počinivši monstruozne zločine. Slično je bilo i u Norveškoj, čiji je demokratski izabrani premijer bio otvoreni antisemita, dok je država pred početak Drugog svetskog rata donosila diskriminatorne zakone i čak propisivala sterilisanje pojedinih etničkih grupa. U Norveškoj je još 1814. godine, u prvom ustavu, Jevrejima zabranjen ulazak u zemlju i to sa obrazloženjem zasnovanom na klasičnom antisemitizmu. Iako je ovaj član ustava ukinut 1851. godine, parlament je 1929. godine velikom većinom zabranio šehitu (obredno žrtvovanje u judaizmu). Posle okupacije Norveške, u SS jedinicama dobrovoljno je ratovalo i 2.000 Norvežana. Autori priloga u Zborniku tvrde da je posleratno razdoblje označilo nepotpun raskid sa antisemitskom prošlošću, koja seže sve do vremena reformacije i vuče korene iz spisa Martina Lutera.

Od posebne je važnosti i povezivanje ovakvog stanja u društvima nordijskih država sa političkim promenama do kojih je došlo tokom proteklih decenija. Autori priloga nedvosmisleno uočavaju vezu između starih klerikalnih i desničarskih tradicija i nove levice, a posebno levo nastrojenih intelektualaca i novinara. Poistovećivanje borbe palestinskog naroda sa borbom protiv korporacijskog kapitala, globalizacije i svetske dominacije jedne sile, primetno je već mnogo godina i u javnosti ovih država. Autori se pozivaju na statistiku, prema kojoj je među švedskim novinarima sve do kraja šezdesetih godina udeo izjašnjenih pristalica komunističke ideologije bio simboličan i srazmeran popularnosti KP u narodu. Čini se da je izuzetno važan podatak da je već naredne decenije broj komunista među tvorcima švedskog javnog mnjenja gotovo udesetostručen (dosegao je između 30% i 40% njihovog ukupnog broja).

Autori zbornika *Iza humanitarne maske* ipak nisu uspeli da dokažu tezu, koju možda smatraju i najznačajnijom. Naime, iako u nekim slučajevima ova veza postoji, između odnosa prema holokaustu i prema Jevrejima na jednoj,

te prema državi Izrael na drugoj strani, ne postoji stalna i čvrsta implikacija. Dakle, neko ko oštro kritikuje Izrael i izraelsku politiku i tvrdi da ona nije zasnovana na principima za koje se slobodan i demokratski svet izborio još 1945. godine, ne mora biti u pravu, ali to samim tim ne znači da je on antisemita i da osporava holokaust.

Zbornik *Iza humanitarne maske* otkriva modernu hipokriziju država i nacija koje su se uljuljkale u stoletnom miru i uverenju da su u njihovom slučaju kolektivna mržnja i društvene nepravde prema drugim nacijama i verama nemogući. Zbornik ne samo da predstavlja manje poznate segmente prošlosti nordijskih država, već razobličuje i pojedine savremene, navodno politički ispravne i humanitarne aktivnosti.

Primer analize odnosa nordijskih država prema Jevrejima i Izraelu, a posebno odgovor koji su pružili jevrejski naučnici, intelektualci i izraelska država, trebalo bi da budu poučni za intelektualce i zvaničnike iz Srbije, posebno zato što kod nas još uvek preovlađuju pozitivni ili negativni stereotipi prema inostranstvu.

Milo Milunović – *Jarebice u kavezu*, 1956.